

מסורת הש"ס

א. תענית ט"ז, כ"ג, כ"ה, כ"ז, כ"ט, ס'.

יורשמי ברכות פ"ט ה"ה.

שם תענית פ"ב פ"י.

ב. מכות כ"ג.

שופטים י"א. ועין ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. שחיטת ילקיש כ"ז. מדרש רות פ"ד. ילקיש יהושע י"ח.

ג. ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה (בשנינו שם) ילקיש תהלים תענית. (הביטוי) ברכות ס"א, ס"ה, ס"ז, ס"ח, ס"ט.

ד. תוספתא ברכות פ"י. ירושלמי פ"ט ה"ה. שם תענית פ"ב ה"י. ילקיש משלי תהלים.

ה. קדושין פ"ב, ס"ב.

גרוסות

ויברכו ו**יברכו** שם **וגו** במקרא: **ויברכו** שם **וגו**. **קנה** בתי"ו ובמקורות: **עפרה קנה**. **...לבר עפרה וכו'** – כתיב, ובענין יקבב נוסף: **אמר לו פסא היינו דאמרו אינש; ונבא אפוס מחתה ומנא קרי (א-ו) שאומרים באי גדי; הגב על פי המתנות קורא לה, עלור (ל).**

אישים

בר קפרא מתכני דור התנאים האחרון, מבצע בין התנאים והאמוראים. בר קפרא, אשר שמו הפרטי לא נזכר (שמעון), היה תלמיד לרבי יהודה הנשיא וזכור בלבו שמועין. יש סבורים כי בשל מחסור המפורסמת היה משם "מותר דברים בדעריהם" – שהיה מוכר תפמי חכמה ודורכה (נאוטון), עלן היה מפורסם בחכמות וברשותיו המוסכות ובמשלי השועלים שלו.

היו סבורים כי היה בנו של ר' אלעזר הקפר (ומשום כך קראו "בר קפרא"), אך היחסים ביניהם אינם ברורים די היותך.

כסאר תלמידי רבי גס בר קפרא אסוף קובצי משניות חיצוניות שקראו לחן "משניות גדולות דבר קפרא", וכן מובאות בתלמוד בשם "רבי בר קפרא". תלמיד מובהק לבר קפרא היה בו אחותו ר' יהודה בר פדא.

ואימא [ואומר]: כך: **הר הבית שאסור במנעל** – לילפא [ש"למז] בו אסור ריקקה ממנעל. אבל בית הכנסת דשורי [לומד] ממנעל ולהיתר, **נילף** [נלמד] מקפנדריא ולאסור! אלא אמר רבא נימוק אחר: **כי כחון ביתו; מה ביתו, על קפנדריא קפיד אינש ומנעל לא קפיד אינש** [מקפיד אדם שלא יעשו כן בביתו, אך על ריקקה ומנעל לא קפיד אינש] [מקפיד אדם, אך בית הכנסת, קפנדריא הוא שאסור, ואולם ריקקה ומנעל – שרי מותרים].

א במשנה מוזכר בענין המענה לברכות כי כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים "מן העולם ועד העולם". ומסבירים: כל כך למה דאגו לסגנון זה – לפי שאין עונין "אמן" במקדש. ומנין שאין עונין "אמן" במקדש? שנאמר: "קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם" (תנחומי ט, ה). ואומר החתוב עזר: "ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה" (שם). ומראשית הפסוק יכול הייתו להבין כי כל הברכות כולן יהיו תהלה ותהלה אחת בלבד ("אמן"). על כן תלמוד לומר: "ומרומם על כל ברכה ותהלה", ומשמעות הכתוב: על כל ברכה – תן לו תהלה מיוחדת, ולכן ענו על הברכה במקדש "ברוך ה' מן העולם עד העולם".

ב שנינו במשנה כי התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו בשם ה', ושואר "הנה בעו בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם" וכו', והביאו לכן עוד כמה ראיות מן הפסוקים. ושואלים: מאי [מהו] "ואומר", הצורך בכל העיסוטים הנוספים, מדוע אין די בהבאת ראיה מדברי רבונו שאמר לקוצרים ה' עמכם? ומסבירים: וכי דנפשיה קאמר [נודעת עצמו הוא שאומר], ואם כן אין להביא מכאן ראיה – על כן תא שמע [בוא ושמע] ראיה לדבר מן הכתוב ה' עמך גבור החיל" (שופטים י, יב). וכי תימא [ואם תאמר] כי מלאך הוא דקאמר ליה [שואמר לו] כי לגדעון, שכך בשר המלאך לגדעון שה' עמו, ואולם אין זו נוסחה כללית של ברכה – על כן תא שמע [בוא ושמע] ראיה לדבר מן הכתוב "אל תבזו כי זקנה אמך" (משלי כג, כב), שמנהגי קני האומה הינם מקור חשוב ללמוד ממנה הלכה. ואומר עוד הכתוב: "על לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים קט, קכ). על הפסוק הזה אמר רבא: **האי קרא, מרישיה לסיפיה מדריש, מסיפיה לרישיה מדריש** [פסוק זה, מראשו לסופו הוא נדרש, וסופו לראשו הוא נדרש], ומפריט: פסוק זה מרישיה לסיפיה מדריש [מראשו לסופו הוא נדרש] – "על לעשות לה", מאי [מה] טעם – משום ש"הפרו תורתך" וצריך אס כן לתקן את הדבר. ולהיפך,

מסיפיה לרישיה מדריש [מסופו לראשו הוא נדרש] כך: "הפרו תורתך" מאי טעמא [מה טעם] הדבר – משום ש"על לעשות לה", ועל ידי הפרה זו אפשר יהיה לעשות תיקון יסודי במצב. על פסוק זה תניא [בבביתא]. הלל הזקן אומר: בשעת המכניסין, כלומר, כשחכמי הרור רואים לכנס את דברי התורה ולא להפיצם ברבים – פור, בשעת המפזרים – כנס והנה לאתרים להיות מרביצי התורה. ואם ראתה דור שהתורה חביבה עליו – פור, וכפי שנאמר: "יש מפזר ונוסע עזר" (משלי יא, כד), ואולם אם ראתה דור שהתורה חביבה עליו – כנס, ואל תגרום לתורה להתבזות, וכפי שנאמר: "על לעשות לה' הפרו תורתך", ומניעת תלמוד תורה במקרה זה יש בה משום "לעשות לה". מעין זה דרש בר קפרא: אם זלת [הוחזקה] החסורה – קבוץ [קפון] קנה מינה [ממנה], ובאתר דלית גבר [במקום שאין איש] – תמן הוי גבר [שם תהיה איש]. כלומר, כשאין מי שימלא שם תפקיד מסוים, צריך אתה לקבל על עצמך את התפקיד. אמר אביי: שמע מינה [למד ממה] מאימרה זו, כי באתר דאית גבר [במקום שיש איש] – תמן לא תהוי גבר [שם אל תהיה איש]. ושואלים: מסקנה זאת מדברי בר קפרא הלוא היא פשיטא [פשוטה, מובנת מאליה]? ומסבירים: לא נצרכה הוספתו של אביי אלא בששניהם שוין, שמאחר שיש כבר אדם הראוי לתפקיד, אך על פי שהוא עצמו ראוי כמורו, יניח לאחר להגיע לגדולה. ועוד דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תליון בה – "בכל דרכיך דעה והוא יישר אדחתך" (משלי ג, א). הוסף ואמר רבא: צריך להשתמש בכלל זה אפילו לדבר עבירה, שגם אז צריך להיות קשור בה' ולא לקלקל יותר מדי. ועוד דרש בר קפרא: לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה. ושואלים: מה היא אותה אומנות המוגדרת כקלה ונקייה? אמר רב חסדא: מחטא דתלמידיא.

עיונים

אל תבזו כי מאחר שאפשר לטעון שהברכה בשם ה' רק המלאך הוא שאמר, הרי יש לחזור לדבר במונח הזה מקום לומר כי מנהג זה מאחר שנקבע לפני דורות רבים שמא אין לחזיק בו ולכן אמר "אל תבזו" – למנהגים עתיקים, מתוך טענה שיזקנה אמך, ואף שיש לכאורה לטעון שיש בכך משום כבוד שם ה', הרי "על לעשות לה" – הפרו תורתך" ומוטב שיכזרו את שם ה', מאשר שיכזרוהו לגמרי (רא"ף, מהרש"א).

אורה ההלכה

בבזו בית הכנסת אסור לעשות את בית הכנסת קפנדריא. אך מותר לירוק בו, ובלבד

ואימא הר הבית דאסור במנעל – ילפינן ריקקה מיניה לאסורא. כלל וזומר, אלל בית הכנסת דשרי במנעל לא ילפינן ריקקה מאסורא. דריקקה מאסורא, אלל ילפינן מקפנדריא לאסורא. ויברכו שם כבודך – גרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ועוים. והמגןך אומר: גרוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. מפריט בחוספתא שמתקנו מן העולם ועד העולם להודיע שאין העולם הזה לפני העולם הבא כלום, אלל כפירושו לפני העולמין. כלומר: הנהיגו צדקותו לעולם ועד. על כל נדלוס לעולם הבא שכולו ארוך. תהלה אחת – שיענו פסע אחת: גרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. על כל הברכות – גרוך גרבה אחרונה. וכי תימא ברעז מדעתיה עבר – ולא גמרינן מיניה. תא שמע – דגמרינן ממלאך שאלמר לגדעון, וכי תימא מלאך הוה דקאמר ליה לגדעון – כלומר: לא עלל צדקותו ולא נכר, אלל בשלמות קאלמר, מלח המוקדו לנשרו לשפיעה עמו, ולא גמרינן מיניה. תא שמע. אלל תבו כי זקנה אמך – אל תבזו את עויל למר מעמטו עשה, אלל למוד מוקי ישרל כ"י ש' לו על מי שסמוך, שאלמר "על לעשות לה". מסיפיה לרישיה כ"י – אלל שאל לנשרו למקרה זה או כך לנשרו יפס פין צמכיבמו, פין הספקך. מרישיה לסיפיה עת לעשות לה' מישום הפרו – עמיס הס לה' לעשות מששט פורטניוט צנוני רלונו – משוט דהפרו מורתך. מסיפיה לרישיה – הפיו מורו עוזי רלונו, כגון אליהו צבר הכרמל (מלכים א' יח) שהקריב צננת בשעת חסרון הצמות מאוס דעת לעשות סיג וגדר ישראל לשמו של הקדוש גרוך הוה. בשעת המכניסין – שאלן כמי הדור מריטילס מורה לתלמידים. פור – אחת, לעשות לתלמידים. בשעת המפזרים – שדגולס שדור מריטילס מורה. כנס אחת, ולא מטול שררה עליהם. דלף וז לכבוד שמיסיה אל לחמו מנדס עטוה, ומתי "על לעשות לה" הפיו מורתך. ואם ראתה דור שאין התורה חביבה עליו כנס – ולא מטול דברי מורה לביון. הפרו תורתך – מלפניה ששעה שלכות לשם שמיס. הכי גרסינן: זלת קבוץ קנה מינה – אם ראתה פרקמטיא חול – קפון וקנה מיניה ואסוף, שסופיה להקמיר. פשיטא – אם דלפי למה לי? פשיטא שאלל יורה אם הלכה כפי רצו למה לי לאפי למשמע מלכלל, בששניהם שוין אם באת במקום תלמיד חכם ואינך גדול ממנו – אל מטול עטרה לדרוש ממקומו. בכל דרכיך – אפילו לעבוד עבירה. דעוה – מן לו אל נרוך מלוס הוה, כגון אליהו צבר הכרמל – עזר עליה. מחטא דתלמידיא – ש"צדוק" של גבי"ש, שהפסדיות ששיות שרות שרות תלמי מענה. להתרועע = להסרוף.

א "כל חותמי ברכות שבמקדש" כ"י. כל כך למה למה א' "לפי שאין עונין אמן במקדש". ומנין שאין עונין "אמן" במקדש? שנאמר: "קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם" (תנחומי ט, ה). ואומר החתוב עזר: "ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה" (שם). ומראשית הפסוק יכול הייתו להבין כי כל הברכות כולן יהיו תהלה ותהלה אחת בלבד ("אמן"). על כן תלמוד לומר: "ומרומם על כל ברכה ותהלה", ומשמעות הכתוב: על כל ברכה – תן לו תהלה מיוחדת, ולכן ענו על הברכה במקדש "ברוך ה' מן העולם עד העולם".

ב "התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו" וכו'. **מאי "ואומר"?** וכי תימא: בעז מדעתיה דנפשיה קאמר – תא שמע "ה' עמך גבור החיל". וכי תימא: מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון – תא שמע "אל תבזו כי זקנה אמך". ואומר: "על לעשות לה' הפרו תורתך". אמר רבא: יהאי קרא מרישיה לסיפיה מדריש, מסיפיה לרישיה מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש: "על לעשות לה", מאי טעם – משום "הפרו תורתך". מסיפיה לרישיה מדריש: "הפרו תורתך" מאי טעמא – משום "על לעשות לה". תניא, הלל הזקן קרא: "בשעת המכניסין – פזר, בשעת המפזרים – כנס, ואם ראתה דור שהתורה חביבה עליו – פזר, ואם ראתה דור שהתורה חביבה עליו – כנס, ושנאמר: "יש מפזר ונוסע עזר", ואם ראתה דור שאין התורה חביבה עליו – כנס, ושנאמר: "על לעשות לה' הפרו תורתך". דרש בר קפרא: זלת – קבוץ קנה מינה, באתר דלית גבר – תמן הוי גבר. אמר אביי, שמע מינה: באתר דאית גבר – תמן לא תהוי גבר. פשיטא! – לא נצרכה אלא בששניהם שוין. דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תליון בה – "בכל דרכיך דעה והוא יישר אדחתך". אמר רבא: אפילו לקבר עבירה. דרש בר קפרא: לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה. מה היא אותה אומנות המוגדרת כקלה ונקייה? אמר רב חסדא: מחטא דתלמידיא.

מחטא דתלמידיא

שישפשפטו בגלוי (בימות החול, אבל בשבת יעמיד עליו המנעל עד שתמנע. מ"ב), ויכול אף להיכנס לבית הכנסת במנעלים. (רמב"ם ספר אהבה הברכות תפילה פ"א ה"ה. שריע אריח קנא ה-ז).

שאר עונין אימון במקדש בבית המקדש לא היו עונים "אמן" אחר הברכות, ולכן בתענית כשהיה מניע שליח הציבור לומר "מי שענה את אברום, היה אומר: ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל, השומעים היו עונים אחריו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". (רמב"ם ספר זמנים הלכות תענית פ"ד ה"ט).

עיונים

אל תבזו כי מאחר שאפשר לטעון שהברכה בשם ה' רק המלאך הוא שאמר, הרי יש לחזור לדבר במונח הזה מקום לומר כי מנהג זה מאחר שנקבע לפני דורות רבים שמא אין לחזיק בו ולכן אמר "אל תבזו" – למנהגים עתיקים, מתוך טענה שיזקנה אמך, ואף שיש לכאורה לטעון שיש בכך משום כבוד שם ה', הרי "על לעשות לה" – הפרו תורתך" ומוטב שיכזרו את שם ה', מאשר שיכזרוהו לגמרי (רא"ף, מהרש"א).

אורה ההלכה

בבזו בית הכנסת אסור לעשות את בית הכנסת קפנדריא. אך מותר לירוק בו, ובלבד

אפטרופוס – מכניס ומזליג נכסיו. כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן סוף שצורך לו על ידי אשתו – שעשית סוטה. הכי נחשבים: ואיש את קדשיו לו יהיו וסמוך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכתבי והביא האיש את אשתו. איש את קדשיו לו יהיו – שמעך קדשיו אלו ואינו נותן לכהנים ולזוים. סוף שצורך להן – שעשית עני, וזכרן לכן לטול מעשר עני. לו יהיו – נעלמו יטרכו. המשתף שם שמיים בצערו – שמנך על הרעה "יזיון האמת", אי נמי: שמנך רמזים מלפניו. בצורך – גזרתך. תועפות – כל שפילה, כדממנמנין "וכפלת" – ותעף (שמות כו). התרפית – מדברי מורה, גיוס ליה לך כהנה. ואפילו מצוה אחת – אם נתפסה ממנה, כשגלה לידו ולא תש להתקטף זה – אך כמו. התרפית מכל מקום – אי ק' נמלוה אחת שמנך מעבר שנים וכו' – ומנן: אין מעדין את השנים אלא שיהיה, דכמי "לשכנו מרשו" – כל דרשית שאמה דורש לא יסי אלא שבענו של מקום, כפיק קמא דסנהדרין (י"ב). שגרו אחרי – למחום ידו, כבר בביה – שהגלה שמו לומר: גדולי הדור הם. והלא עקיבא בן יוסף עשה כן – דמנן "בימנות", אמר רבי עקיבא: כשידעתי לנדרעא לנעב שנים, כפיק "מתרא האשח שהלך צנלה וזרעה" (קט"ב).

ועוד תניא (שנינו בברייתא) מדברי מוסר והוראות לחיים, רבי אומר: אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו, שלא יהיו רגילים אנשים רבים מדי להיות בקרבה יתירה בתוך ביתו, וכפי שנאמר: "איש רעים להתרועע" (משלי יח, כד), שאיש רעים סופו להתרועע (להישבר). ועוד תניא (שנינו בברייתא) רבי אומר: אל ימנה אדם אפטרופוס (ממונה אחד שידאג לכל צרכי הבית) בתוך ביתו, שאלמלי לא מנה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו – לא בא לאותו דבר של מעשה יוסף וההשדות שבחשו. ועוד תניא (שנינו בברייתא) רבי אומר: למה נסמכה בתורה פרשת ניר (במדבר פרק ו) לפרשת סוטה (שם פרק ה) – לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה (בחסא) יזיר עצמו מן היין, שהיין הוא מן הגורמים לחטא אמר חזקיה בריה [בב] של ר' פנחס שאמר בשם ר' יוחנן: למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות (שם פרק ה) – לומר לך: כל אדם שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן, סוף דבר שיהא נצרך לכהן על ידי (בגלל) אשתו, וכפי שנאמר: "ואיש את קדשיו לו יהיו" (במדבר ה, י), ומשמעות הכתוב היא שאדם שומר את קדשיו שיהיו אצלו ואינו נותנם, וסמוך ליה [בב] [בב] הכתוב "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" (שם, יב), וכיב [בב] אתר כך "והביא האיש את אשתו אל הכהן" (שם טו). ולא עוד אלא שסוף דבר שאותו אדם יהא נצרך להן למעשרות, למעשר הניתן לעניים, וכפי שנאמר: "ואיש את קדשיו לו יהיו", שאותם קדשים שאינו רוצה לתת לאחרים – הוא עצמו יזדקק להם, אמר רב נחמן בר יצחק: ואם נתן, סוף דבר שיהיה מהעשר, וכפי שנאמר: "איש אשר יתן לכהן לו יהיה" (שם יז). ומשמעות "לו יהיה" – ממון הרבה.

אמר רב ספרא, ר' אבהו הוה משתעי [היה 1900] כשיד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה (בבל), היה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוצה לארץ שהיהדות בארץ חלשה בארץ ישראל אחר מלחמת בר כוכבא והוא ראה לנכון לבנות מרכז יהודי בבבל, ובין השאר היה מעבר שנים וקובע חדשים, אף שלהלכה אין עושים כן אלא בארץ ישראל. לאחר זמן שגרו אחריו חכמי ארץ ישראל שני תלמידי חכמים, את ר' יוסי בן כיפר, ואת בן בנו של זכריה בן קבוטל. כיון שראה אותם חנינא, אמר להם: למה באתם? אמרו לו: ללמוד תורה באנו. כיון שראה חיוק למעמדו, שחכמי ארץ ישראל באים ללמוד תורה מפיו, הכריז עליהם: אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש. כמותה ששנינו במסכת יומא, זכריה בן קבוטל אמר: הרבה פעמים קריתי לפניו, לפני הכהן הגדול בבלי יום הכיפורים בספר דניאל. ואולם החכמים הללו, ככל שאלה שהוכאה לדיון בבית המדרש של חנינא בן אחי ר' יהושע, חלקו על מה שפסק, התחיל הוא מטמא והם מטהרים, הוא אוסר והם מתירים. הכריז עליהם: אנשים הללו של שוא הם, של תהו הם, ואינם יודעים ממהו. אמרו לו: כבר בנינו את שמנו וגידלת אותנו ואי (אין) אתה יכול לטתור, כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ. אמר להם: מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים? אמרו לו: עושים אנו כן מפני שאתה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: והלא עקיבא בן יוסף, ר' עקיבא, היה אף הוא מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: ואתה עקיבא בן יוסף, אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים כמותו בתורה בישראל. אמר להם: אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים; ועתה גדולים הם ממך, והם שגרנו אצלך, וכן אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו: אם שומע – מוטב, ואם לאו – יהא בנדי; ומה שמענו חכום ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

מסורת הש"ס
 1. ילקיש משלי תתקט.
 2. סוטה ב"א, במדבר י"א.
 3. (בשנינו לטו).
 4. ניר ב"א.
 5. ילקיש איוב תתק.
 6. ילקיש משלי תתקט (בשנינו שם).
 7. יושלמי נדרים פ"ו ה"ח, שם סנהדרין פ"א ה"ב.
 8. שם תבנות פ"ב ה"ו.
 9. ועיין פרד"א פ"ח.
 10. יומא י"ב.

אפטרופוס

מקור המלה הוא ביוונית (אפטרופוס, ἐπίτροπος) ומשמעה – ממונה, שומר, ש של בני חסות וכדומה.

חנינא

בן אחיו של ר' יהושע, מנשכי התנאים בדור שלפני חזיונות המשנה. חנינא היה תלמודו המובהק של דודו ר' יהושע, וראה כי ממנו קיבל את רוב תורתו. עוד בדורו של רבן גמליאל היה כבר תנייה חכם המורה הוראות ברבים. חנינא היה בבבל כנראה פעמים אחדות, אך עם מרד בר כוכבא נאלץ להשתקע בבבל והקים שם מרכז תורה, שהשפעתו ניכרה בתעלות רמת לימוד התורה בבבל במשך דורות רבים. מאחר ששנים אחדות לאחר המרד הייתה ארץ ישראל חרבה, רוב חכמי נהרגו, שאר חנינא אחד מגדולי התורה הבודדים בעולם, וניסה אף לעבר שנים בבבל. רק משום עמדתם התקופה של חכמי הארץ והתנגדות שאר חכמי בבל חזר בו. הלכותיו של חנינא אינם מזוכרות במשנה, אולם מצויות הן בברייתות מרובות. יש מסורת כי האמורא הגדול שמולא היה מצאצאו של חנינא.

פרק תשיעי

הרואה

סג ע"א

אמר רב ספרא

אמר רב ספרא: ר' אבהו הוה משתעי [היה 1900] כשיד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה (בבל), היה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוצה לארץ שהיהדות בארץ חלשה בארץ ישראל אחר מלחמת בר כוכבא והוא ראה לנכון לבנות מרכז יהודי בבבל, ובין השאר היה מעבר שנים וקובע חדשים, אף שלהלכה אין עושים כן אלא בארץ ישראל. לאחר זמן שגרו אחריו חכמי ארץ ישראל שני תלמידי חכמים, את ר' יוסי בן כיפר, ואת בן בנו של זכריה בן קבוטל. כיון שראה אותם חנינא, אמר להם: למה באתם? אמרו לו: ללמוד תורה באנו. כיון שראה חיוק למעמדו, שחכמי ארץ ישראל באים ללמוד תורה מפיו, הכריז עליהם: אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש. כמותה ששנינו במסכת יומא, זכריה בן קבוטל אמר: הרבה פעמים קריתי לפניו, לפני הכהן הגדול בבלי יום הכיפורים בספר דניאל. ואולם החכמים הללו, ככל שאלה שהוכאה לדיון בבית המדרש של חנינא בן אחי ר' יהושע, חלקו על מה שפסק, התחיל הוא מטמא והם מטהרים, הוא אוסר והם מתירים. הכריז עליהם: אנשים הללו של שוא הם, של תהו הם, ואינם יודעים ממהו. אמרו לו: כבר בנינו את שמנו וגידלת אותנו ואי (אין) אתה יכול לטתור, כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ. אמר להם: מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים? אמרו לו: עושים אנו כן מפני שאתה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: והלא עקיבא בן יוסף, ר' עקיבא, היה אף הוא מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: ואתה עקיבא בן יוסף, אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים כמותו בתורה בישראל. אמר להם: אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים; ועתה גדולים הם ממך, והם שגרנו אצלך, וכן אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו: אם שומע – מוטב, ואם לאו – יהא בנדי; ומה שמענו חכום ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

אמר רב ספרא, ר' אבהו הוה משתעי [היה 1900] כשיד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה (בבל), היה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוצה לארץ שהיהדות בארץ חלשה בארץ ישראל אחר מלחמת בר כוכבא והוא ראה לנכון לבנות מרכז יהודי בבבל, ובין השאר היה מעבר שנים וקובע חדשים, אף שלהלכה אין עושים כן אלא בארץ ישראל. לאחר זמן שגרו אחריו חכמי ארץ ישראל שני תלמידי חכמים, את ר' יוסי בן כיפר, ואת בן בנו של זכריה בן קבוטל. כיון שראה אותם חנינא, אמר להם: למה באתם? אמרו לו: ללמוד תורה באנו. כיון שראה חיוק למעמדו, שחכמי ארץ ישראל באים ללמוד תורה מפיו, הכריז עליהם: אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש. כמותה ששנינו במסכת יומא, זכריה בן קבוטל אמר: הרבה פעמים קריתי לפניו, לפני הכהן הגדול בבלי יום הכיפורים בספר דניאל. ואולם החכמים הללו, ככל שאלה שהוכאה לדיון בבית המדרש של חנינא בן אחי ר' יהושע, חלקו על מה שפסק, התחיל הוא מטמא והם מטהרים, הוא אוסר והם מתירים. הכריז עליהם: אנשים הללו של שוא הם, של תהו הם, ואינם יודעים ממהו. אמרו לו: כבר בנינו את שמנו וגידלת אותנו ואי (אין) אתה יכול לטתור, כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ. אמר להם: מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים? אמרו לו: עושים אנו כן מפני שאתה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: והלא עקיבא בן יוסף, ר' עקיבא, היה אף הוא מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: ואתה עקיבא בן יוסף, אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים כמותו בתורה בישראל. אמר להם: אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים; ועתה גדולים הם ממך, והם שגרנו אצלך, וכן אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו: אם שומע – מוטב, ואם לאו – יהא בנדי; ומה שמענו חכום ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

אמר רב ספרא, ר' אבהו הוה משתעי [היה 1900] כשיד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה (בבל), היה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוצה לארץ שהיהדות בארץ חלשה בארץ ישראל אחר מלחמת בר כוכבא והוא ראה לנכון לבנות מרכז יהודי בבבל, ובין השאר היה מעבר שנים וקובע חדשים, אף שלהלכה אין עושים כן אלא בארץ ישראל. לאחר זמן שגרו אחריו חכמי ארץ ישראל שני תלמידי חכמים, את ר' יוסי בן כיפר, ואת בן בנו של זכריה בן קבוטל. כיון שראה אותם חנינא, אמר להם: למה באתם? אמרו לו: ללמוד תורה באנו. כיון שראה חיוק למעמדו, שחכמי ארץ ישראל באים ללמוד תורה מפיו, הכריז עליהם: אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש. כמותה ששנינו במסכת יומא, זכריה בן קבוטל אמר: הרבה פעמים קריתי לפניו, לפני הכהן הגדול בבלי יום הכיפורים בספר דניאל. ואולם החכמים הללו, ככל שאלה שהוכאה לדיון בבית המדרש של חנינא בן אחי ר' יהושע, חלקו על מה שפסק, התחיל הוא מטמא והם מטהרים, הוא אוסר והם מתירים. הכריז עליהם: אנשים הללו של שוא הם, של תהו הם, ואינם יודעים ממהו. אמרו לו: כבר בנינו את שמנו וגידלת אותנו ואי (אין) אתה יכול לטתור, כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ. אמר להם: מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים? אמרו לו: עושים אנו כן מפני שאתה מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: והלא עקיבא בן יוסף, ר' עקיבא, היה אף הוא מעבר שנים וקובע ראשי החדשים בחוץ לארץ. אמר להם: ואתה עקיבא בן יוסף, אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים כמותו בתורה בישראל. אמר להם: אף אני לא הנחת כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גדיים (הצעירים) שהנחת נעשו תישים בעלי גדולים; ועתה גדולים הם ממך, והם שגרנו אצלך, וכן אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו: אם שומע – מוטב, ואם לאו – יהא בנדי; ומה שמענו חכום ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

קייבים

היה מעבר שנים וקובע חדשים חשיבותו של עיבור השנה אינה בחשיבותה של הלכה מסוימת אחת בלבד, אלא מאחר שזמני המועדים קשורים בעיבור השנים וקביעת החודשים, הרי שלמעשה קיומם של החגים, ויתר על כן אחריותו הכוללת של העם, תלויה בעיבור. כל עוד נעשה העיבור על פי חישוב מיוחד בכל שנה שנתעורר בה צורך זה (ולא כבימינו, כאשר השנים המעברות חושבו ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

קייבים

היה מעבר שנים וקובע חדשים חשיבותו של עיבור השנה אינה בחשיבותה של הלכה מסוימת אחת בלבד, אלא מאחר שזמני המועדים קשורים בעיבור השנים וקביעת החודשים, הרי שלמעשה קיומם של החגים, ויתר על כן אחריותו הכוללת של העם, תלויה בעיבור. כל עוד נעשה העיבור על פי חישוב מיוחד בכל שנה שנתעורר בה צורך זה (ולא כבימינו, כאשר השנים המעברות חושבו ונקבעו מראש), הרי המרכז היהודי שקבע את העיבור היה ממילא

מרכז של העם כולו, שאליה נשאו עיניהם. ומשום כך – העמידה בכל תוקף על כוחה של ארץ ישראל לקבוע דבר זה. אמנם לא רק רבי עקיבא עיבר שנים בחוץ לארץ, ואולם בכל עת שעשו זאת היה הורבר מותר אונס – כאשר לא הניחו השלטונות לעבר את השנה בארץ, או שנעשה הדבר בשליחתם של חכמי ארץ ישראל.

